

Autorice su u uvodnoj studiji također napravile i diplomatsku analizu isprava. Prilikom same transkripcije isprava i njihove organizacije autorice su se držale nekoliko načela. U prvom redu, isprave su složile kronološkim redom. Regesti isprava donijeti su na latinskom, pri čemu je opisana forma u kojoj je isprava ostala sačuvana (original, prepisani sadržaj ili samo spomen u drugim sačuvanim ispravama). Uz isprave je također priložena signatura pod kojom se isprava čuva u arhivu u kojem se nalazi, a povrh toga, ukoliko se isprava ne nalazi u Mađarskom državnom arhivu, naznačena je signatura pod kojom se fotografija isprave čuva u zbirci Fotografija diplomatskog arhiva (*Diplomatikai fényképgyűjtemény*) Mađarskog državnog arhiva. Kod originalnih isprava autorice također donose podatke o materijalu, veličini, mjestu i načinu pečačenja isprava. U konačnici, valja dodati kako su u transkripciju uključene kasnije ili istovremene bilješke s poledina isprava.

Diplomatarij koji je plod iznimnog truda dvaju autorica, Éve B. Halász i Suzane Miljan, bez imalo sumnje bit će nezaobilazan za svakoga tko se namjerava dotaknuti pitanja zemaljskih župana na području srednjovjekovne Slavonije. Kako s obzirom na uvodnu studiju, u kojoj su postavile temelj za svako buduće istraživanje, tako i s obzirom na samu transkribiranu izvornu građu, od koje je veliki dio do sada bio neobjavljen, ovo djelo može poslužiti samo kao poticaj drugim sličnim pothvatima, koji nas, nadam se, čekaju u bliskoj budućnosti.

Antun Nekić

Marija Zaninović-Rumora i Joško Bracanović, *Izvori o hvarskom pučkom ustanku*, Matica hrvatska Hvar, Hvar 2014., 326 str.

Dugotrajnim istraživanjem, sakupljanjem i obradom arhivskih izvora i relevantne literature povjesničarka Marija Zaninović-Rumora iz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru i Joško Bracanović, mlađi povjesničar i voditelj Kaptolskog arhiva u Hvaru, priredili su i objavili u izdanju Matice hrvatske Hvar 2014. knjigu *Izvori o hvarskom pučkom ustanku* na 326 stranica teksta. To njihovo djelo čini prvo sabrano izdanje povijesnih izvora o hvarskom pučkom ustanku s početka 15. i 16. stoljeća (1510.-1514.). Već na početku ovoga prikaza potrebno je pozdraviti ovakav pristup to dvoje naših povjesničara koji su svojim dugotrajnim i mukotrpnim radom te velikim marom uspjeli sakupiti i analizirati veći dio objavljenih i neobjavljenih povijesnih dokumenata i relevantne literature, koji nam daju na uvid, ne samo "izvornu" sliku hvarskog pučkog ustanka i njegova vođe Matije Ivanića, nego otkrivaju i čitav niz društvenih zbivanja na Hvaru s jedne strane i venecijanske politike u 15. st. s druge strane. Uz to, priloženi izvori približavaju nam jasnu sliku življenja na Hvaru u razdoblju društvenih staleških razlika, plemića i pučana, te mudru i lukavu, a često i okrutnu politiku Venecije, gospodariče naših obalnih gradova Zadra, Šibenika, Trogira, Splita i Korčule u kojima je Hvarski pučki ustanak imao zapažen odjek. Ulazeći dublje u sadržaj objavljenih izvora pred očima nam se stvaraju gotovo nadnaravne slike hvarske prošlosti, poput onog slikovitog događaja s raspehom koje je krvarilo upravo u danima kada je Hvarski pučki ustanak bio na vrhuncu napetosti, ili pak o njegovu odjeku u priobalnim gradovima; kao i o poimanju mira i rata u venecijanskoj politici. Ti dokumenti sadrže i druge slike hvarske prošlosti koje, između ostalog, oslikavaju uzornost plemstva u Dalmaciji i nasuprot njemu, dalmatinskog, pa tako i hvarskog pučaka i njihova statusa u venecijanskom carstvu. Priloženi izvori kronološkim slijedom pružaju nam gotovo cjelovitu sliku svih tih nemilih događanja na otoku Hvaru u navedenom razdoblju između 1510. i 1514. godine, pa iako nije moguće doći do potpune istine o svim okolnostima i uzrocima koji su doveli do navedenog ustanka, ipak valja istaći da su dvoje spomenutih autora toga djela temeljem izvorne građe te stručnih prijevoda koje su načinili naši eminentni prevoditelji, prije svih Jakov Stipišić, a onda Ljerka Šimunković, Milenko Lončar, Adrijana

Grubelić, Kažimir Lučin, Joško Kovačić, Vedran Gligo i Josip Franulić, dali poseban doprinos hrvatskoj, a napose hvarskoj lokalnoj historiografiji i njezinu razvoju. Izvori tako objavljeni na jednom mjestu i na suvremen način, u izvorniku i prijevodu, pružaju svakom istraživaču, povjesničaru, ili bilo kojemu čitatelju, mogućnost dubljeg proučavanja povijesnih činjenica o uzrocima, razvoju i posljedicama Hvarskog pučkog ustanka koji je imao svoj početak i kraj.

Djelo je podijeljeno na više poglavlja. *Uvod* na hrvatskom i engleskom jeziku (7-16 odnosno 17-28) sadrži primjeren osvrt i napomenu priređivača na obilježavanje 500. obljetnice Hvarskog pučkog ustanka kojom je prigodom od 26. do 29. svibnja 2010. održan u Hvaru i Starom Gradu znanstveni skup sa svrhom da se skrene pozornost na pučki ustanak koji je potresao Hvarsku komunu, i na pisane dokumente kao glavni izvor saznanja o zbivanjima prije, za vrijeme i nakon ustanka hvarskih pučana. Jednako tako upozoreno je na potrebu da se objave svi poznati, objavljeni i neobjavljeni dokumenti na jednom mjestu, u izvornom obliku i prijevodu na hrvatski jezik, kako bi se istraživačima omogućilo njihovo lakše proučavanje. Nadalje se autori u uvodu detaljnije osvrću na tiskanu arhivsku građu iz naših i inozemnih arhiva koju su u znanstvenim i stručnim publikacijama, člancima i knjigama, objelodanili naši eminentni povjesničari Šime Ljubić, Grga Novak, Jakov Stipišić, Andro Gabelić i Ivo Kasandrić, dok su pojedinačne dokumente obradili i objelodanili don Kuzma Kovačić, Mladen Nikolanci, Niko Duboković-Nadalini, Stjepan Antoljak, Nikša Petrić, Joško Kovačić i Joško Bracanović. U daljnjem tekstu uvoda priređivači ove iznimno vrijedne zbirke dokumenata se kritički osvrću i na druge izvore, kao što su, primjerice, *I diarii (Dnevnici)* Marina Sanuda Mlađega (1466.-1536.), suvremenika tih zbivanja, koji je kao aktivni sudionik političkog života Mletačke Republike i kao član Velikog vijeća, Vijeća umoljenih i drugih najviših tijela, imao na uvid i pri ruci sve postojeće spise, pisma i izvještaje. On je kao kroničar, napominju autori, u svojim *Dnevnici*ma bilježio "sve što se zbivalo na političko-diplomatskom, vojnom, gospodarskom, kulturnom, vjerskom i znanstvenom polju Republike od siječnja 1496. do rujna 1533. godine." Sanudo je sam smatrao da nitko neće moći napisati jednu kvalitetnu povijest toga vremena bez njegovih *Dnevnika*. Osim na Sanudove *Dnevnike* autori M. Zaninović-Rumora i J. Bracanović obraćaju svoju pažnju i na druge izvore: djelo *Zbirka spisa koji se odnose na čudotvorni Križić katedralne crkve u Hvaru* za koje se općenito smatra da ga je u 18. st. sastavio Jakov Boglić, kancelar hvarske kurije; na kroniku kardinala Pietra Bemba, na putopis G. Giustinianija; na svjedočanstvo Antuna Gazarovića pok Marina; na izvještaj bivšeg hvarskog kneza Bernardina Zane i još mnoge druge dokumente koji djelomično ili opsežnije ocrtavaju spomenute događaje pučkog ustanka i njegova vođe Matije Ivanića. I, na kraju uvoda, autori navode: "Neprocjenjivi doprinos nastajanju ove knjige izvora dali su povjesničar-paleograf prof. Jakov Stipišić kao prepisivač i prevoditelj većine objavljenih dokumenata i arheolog Nikša Petrić kao začetnik ideje da se izvori o ustanku objave u jednoj knjizi. Knjiga je bila zamišljena u koautorstvu J. Stipišića i N. Petrića, ali njihovo narušeno zdravlje, a onda na žalost i smrt nisu dozvoljavali aktivno sudjelovanje u njenom nastajanju. Svejedno im pripadaju zasluge i naša zahvala."

Poslije *Uvoda* slijedi najopsežniji dio *Izvori* (31-297) koji sadrže 170 dokumenata kronološki i paralelno složenih (na parnoj stranici izvornik, na neparnoj prijevod) što čitatelju omogućava kontrolu i lakše praćenje teksta. Posebice valja pohvaliti prijevod koji je izrađen na visokoj stručnoj razini.

Nakon *Izvora* dodan je *Popis kratica* (299) više puta citiranih ustanova, izvora i literature, te *Bibliografija o ustanku hvarskih pučana* (301-316) koja sadrži: I. Izvore; II. Literaturu; III. Književne radove o ustanku. Na kraju su priložena *Kazalo osobnih imena* (317-324) i *Kazalo geografskih pojmova* (325-326).

Nakon svega izloženoga valja neizostavno dodati da navedeno djelo koje su priredili naši vrsni povjesničari Marija Zaninović-Rumora i Joško Bracanović ima iznimnu važnosti za na-

šu lokalnu – hvarsku, a svakako i za hrvatsku historiografiju općenito te za bolje razumijevanje uzroka i posljedica Hvarskog pučkog ustanka. Stoga priređivači tog važnog djela zaslužuju veliku pohvalu kao i izdavač Matica hrvatska Hvar koja ga je objelodanila.

Ante Gulin

Spisi zadarskog bilježnika Antonija Calogere (1768.-1770.). Acta notarii Iadrensis Antonii Calogerà (1768.-1770.), prir. Juraj Balić – Lovorka Čoralić – Filip Novosel, Gradivo za povijest istočnoga Jadrana u ranom novom vijeku. Fontes spectantes historiam Adriatici orientalis priscae aetatis recentioris, sv. 1, Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, sv. 57, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 2014., 519 str.

U izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 2014. u sklopu 57. sve-ska edicije Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, objavljen je prvi sve-zak nove podserije koja predstavlja prvi rezultat, ali i veliki doprinos znanstvenoj djelatnosti i proučavanju arhivske građe za razdoblje 17. i 18. st., naslovljene Gradivo za povijest istočnoga Jadrana u ranom novom vijeku. Prvi dio tog projekta čini kritičko izdanje i prijepis bilježničke knjige zadarskog bilježnika Antonija Calogere koji je u Zadru djelovao od 1768. do 1772., a koja se nalazi pohranjena u Državnom arhivu u Zadru u fondu Spisi zadarskih bilježnika.

Izdanje su priredili ugledna hrvatska povjesničarka Lovorka Čoralić i njeni suradnici Juraj Balić i Filip Novosel, dok je na izradi kazala surađivala i Maja Katušić. *Uvodne napomene* (5-12) napisali su priređivači. Osim u hrvatskom izvorniku, taj tekst je preveden na engleski jezik pod naslovom *Introductory remarks* (13-21), a prijevod je izradio Matthew Suff, dok je Nedjeljka Balić Nižić izradila prijevod na talijanski jezik pod naslovom *Note introduttive* (22-29). U vrlo iscrpnim *Uvodnim napomenama*, autori su predstavili sve podatke koje su prikupili o spomenutom bilježniku, kao i o sačuvanoj građi. Predstavljajući vrste dokumenata koje je zapisao Antonijo Calogera, a koji se čuvaju u Državnom arhivu u Zadru priređivači su dali i pregledan i vrlo kvalitetan prikaz koji su i upotpunili sa tri grafikona. Također, potrebno je napomenuti kako je riječ o čak 335 spisa u prvome i drugom protokolu u kojem su zastupljeni svi društveni slojevi stanovništva kao i sva zanimanja kojima su se obrtnici mogli baviti u jednoj velikoj mediterankoj komuni tog razdoblja.

Bilježnički spisi koje je zapisao bilježnik Antuna Calogere čuvaju se u tri svežnja, a za potrebe ovog izdanja autori su krenuli s objavom građe iz prvog svežnja (buste). Tako glavni dio izdanja djela *Acta notarii Iadrensis Antonii Calogerà* čine kritički prijepisi prve dvije knjige protokola bilježnika Antuna Calogere. Prvi dio započinje prijepisom prve knjige protokola naslovljene *I. Atti: Protocollo primo (1768.-1769.)* koji obuhvaćaju listove od 1r do 192r. Vremensko razdoblje obuhvaćeno ovim korpusom dokumenata je od 2. veljače 1768. do 28. svibnja 1770. godine (31-289). Drugi dio se nastavlja dokumentima koji se nalaze pod naslovom *II. Atti: Protocollo Secondo (1769.-1770.)*, a isti predstavlja nešto manji fond dokumenata u razdoblju od 1. lipnja 1769. do 11. lipnja 1770. godine. U oba protokola nalazi se veliki broj isprava i to čak 185 dokumenata u prvom protokolu, dok drugi protokol broji 150 dokumenata. Objavljeni izvori ponajviše sadrže punomoći (36,12%), kuporodajne ugovore (20,60%), ugovore vezane uz novčano poslovanje (11,94%) te miraze (11,64%). Naravno, postoji i čitav niz manje zastupljenih dokumenata poput raznih sporazuma (9,55%) i zakupa (8,06%) te nasposljertku lijep broj darovnica (2,09%).

Nakon glavnog dijela izdanja priređivači su izradili vrlo detaljna kazala naslovljena *Kazalo osobnih imena/Index nominum personarum/Indexe dei nomi di persona* (469-498), zatim *Kazalo mjesta/Index locorum/Indexe dei luogi* (499-503), te nasposljertku i *Kazalo stvari/Index rerum/Indexe de-*